

O'QISH VA YOZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Xolbo'tayeva Dildora

SamDCHTI talabasi

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada o'quvchi yoshlarning nutqidagi kamchiliklarni to'g'irlash, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish ingliz tili misolida ko'rib chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *o'qish, uslubiyat, og'zaki nutq, yozma nutq, so'zlashuv qoidalari, til ko'nikmalari, ekvivalent, qobiliyat.*

Talabalar ingliz tilini muloqot vositasi sifatida o'rganadilar va undan og'zaki va yozma shakllarda foydalana olishlari kerak. Ingliz tilining shaxslararo va xalqaro muloqot vositasiga aylanishi uchun muloqotning barcha shakllarini va barcha nutq funktsiyalarini egallash juda muhimdir. Talabalar nutq faoliyatining to'rt turini o'zlashtirishlari kerak: o'qish, tinglash, yozish va gapirish, shuningdek, ular bilan bog'liq bo'lgan tilning uchta jihati - lug'at, fonetika va grammatikaning afzalliklari haqida unutmazligi kerak.

Ingliz tilini o'rganishda o'qish, tinglash, yozish va gapirishning afzalliklarini batafsil ko'rib chiqamiz:

Tinglash

Tinglash - og'zaki xabarni idrok etish va tushunish bilan bog'liq bo'lgan nutq faoliyatining retseptiv turi. O'qituvchining o'zi darsda og'zaki nutqida foydalanadigan materialni tanlashda uning oldiga qo'yadigan maqsadlarni hisobga olish kerak: birinchidan, talabalarning xorijiy nutqni tinglash va tushunish qobiliyatini rivojlantirish; ikkinchidan, tinglash jarayonida o'quvchilarning passiv so'z boyligining taniqli kengayishi va ularning kontekstdan taxminlarini rivojlantirish.

U yoki bu shakl yoki iborani qo'llashda o'qituvchi uni o'quvchilarga to'g'ri tushunish uchun barcha choralarni ko'rishi kerak. Bunga erishish uchun quyidagilarni yodda tuting: u yoki bu ingliz iborasini ishlatgan holda, o'qituvchi keyingi darslarda xuddi shu shaklga rioya qilishi kerak, uni o'zbek tilidagi ekvivalenti yoki ingliz tilidagi boshqa shunga o'xshash ibora bilan almashtirmasligi kerak. O'qituvchi o'quvchilarning o'zi ishlatgan iboraning umumiy ma'nosinigina emas, balki alohida qismlarini ham tushunishini ta'minlashi kerak.

O'quvchilarning o'qituvchi nutqini to'g'ri tushunishlari tizimli ravishda tekshirilishi kerak. Har bir yangi ibora o'qituvchi tomonidan nafaqat birinchi marta qo'llanilgan darsda, balki keyingi darslarda ham ko'p marta takrorlanishi kerak.

Tinglash bo'yicha treningning maqsadlari quyidagicha belgilanishi mumkin: muayyan nutq qobiliyatlarini rivojlantirish; muloqot qilish qobiliyatini o'rgatish; zarur qobiliyatlarni rivojlantirish; nutq materialini yodlash; o'quvchilarni gapning ma'nosini tushunishga o'rgatish; talabalarni axborot oqimidagi asosiy narsani ajratib ko'rsatishga o'rgatish; eshitish xotirasini va eshitish reaksiyasini rivojlantirish. Audio materiallar bilan ishlashda o'quvchilarning bir vaqtning o'zida bir nechta nutq qobiliyatlari ustida ishlash qobiliyatini shakillantiradi.

ii O'qish

O'qish - yozma matnni idrok etish va tushunish bilan bog'liq bo'lgan nutq faoliyatining retseptiv turi. Chet el matnini o'qish va tushunish uchun u tanib olish jarayonini bir zumda amalga oshiradigan fonetik, leksik va grammatik informativ xususiyatlar to'plamiga ega bo'lishi taxmin qilinadi. O'qish jarayonida idrok va tushunish jarayonlari bir vaqtning o'zida va bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lsa-da, uning jarayonini ta'minlaydigan ko'nikmalar shartli ravishda ikki guruhga bo'linadi: o'qishning "texnik" tomoni bilan bog'liq (grafik belgilarni idrok etish va ularning ma'lum ma'nolar bilan bog'liqligi va idrok etilayotganning semantik qayta ishlanishini ta'minlash - turli darajadagi til birliklari o'rtasida semantik aloqalarni o'rnatish va shu bilan matn mazmuni, muallifning niyati va boshqalar.

Dastlabki bosqichda o'qishga o'rgatishda o'quvchini to'g'ri o'qishga, ya'ni ovozi grafemalarga, fikrni ajratib olishga, ya'ni matn ma'lumotlarini tushunishga, baholashga, undan foydalanishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Bu ko'nikmalar bolaning qanchalik tez o'qishiga bog'liq. O'qish texnikasi orqali biz nafaqat tovush va harfning tez va aniq o'zaro bog'liqligini, balki tovush-harf aloqasining bola o'qiyotgan narsaning semantik ma'nosi bilan bog'liqligini ham tushunamiz. Aynan o'qish texnikasini o'zlashtirishning yuqori darajasi o'qish jarayonining o'zi natijasiga - tez va sifatli ma'lumot olish imkonini beradi.

Yozish o'qish bilan juda chambarchas bog'liq. ularning tizimida bitta grafik til tizimi mavjud. Grafik belgilar yordamida yozishda fikr kodlanadi, o'qish paytida grafik belgilar dekodlanadi.

Agar siz yozish va yozishni o'rgatish maqsadlarini to'g'ri belgilab, yozuvning boshqa ko'nikmalarni rivojlantirishdagi rolini hisobga olgan holda, mashqning to'liq mos maqsadlaridan foydalansangiz, ularni o'rganishning

ma'lum bir bosqichida bajarsangiz, og'zaki nutq asta-sekin boyitiladi va mantiqiyroq bo'ladi.

Yozish boshlang'ich nusxa ko'chirish uchun yozish topshiriqlari yoki ijodkorlikni talab qiladigan vazifalar berilganda grammatik mahoratni rivojlantirishga yordam beradi va bularning barchasi yodlash uchun ma'lum shartlarni tashkil qiladi. Yozma ishsiz talabalarning leksik va grammatik materialni yodlab olishlari juda qiyin.

Yozma nutqni o'rgatish vazifalari. Talabalarning malaka va ko'nikmalarini shakllantirish uchun: yozma bayonotda o'rganilayotgan til modellariga mos keladigan jumladan foydalaning; leksik, imlo va grammatik me'yorlarga muvofiq til modellarini qurish; yozma muloqotning muayyan shakliga xos bo'lgan nutq klişelari, formulalar to'plamidan foydalaning; bayonga ochiqlik, aniqlik va aniqlik berish, matnni lingvistik va semantik siqish usullaridan foydalanish, yozma bayonotni mantiqiy izchillik bilan taqdim etish.

O'quvchilarning imlo ko'nikma va malakalarining ma'lum darajasiga erishgandagina yozuv samarali o'quv quroliga aylanishi mumkin.

Ta'limning o'rta bosqichida nutq aloqasining eng murakkab turi qo'llaniladi, masalan, o'quvchilardan bilim, keng so'z boyligi va o'z fikrlarini yozma ravishda ifoda etishga yordam beradigan iboralarni talab qiladigan fikrlash.

Yozma nutqni o'rgatishda hal qilinishi kerak bo'lgan vazifalar talabalarda zarur grafik avtomatizmlarni, nutqiy fikrlash ko'nikmalarini va yozma uslubga muvofiq fikrni shakllantirish qobiliyatini shakllantirish, ularning dunyoqarashi va bilimlarini kengaytirish, yaratishga madaniy va intellektual tayyorgarlikni o'zlashtirishdan iborat. yozma nutq asarining mazmuni, mavzu mazmuni haqida haqiqiy g'oyalarni shakllantirish, nutq uslubi va yozma matnning grafik shakli.

Yozma nutq sizga lingvistik va faktik bilimlarni tejash imkonini beradi, fikrlash uchun ishonchli vosita bo'lib xizmat qiladi, chet tilida gapirish, tinglash va o'qishni rag'batlantiradi.

Yozma nutq ijodiy muloqot qobiliyati sifatida qaralib, o'z fikrlarini yozma ravishda ifodalash qobiliyati sifatida tushuniladi. Buning uchun imlo va xattotlik mahorati, ichki nutqda tuzilgan nutqiy asarni tuzish va yozishda tartibga solish, shuningdek, adekvat leksik va grammatik birliklarni tanlash qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. So'nggi paytlarda yozish chet tilini o'qitish samaradorligini oshirishda yordamchi sifatida ko'rilmogda. Elektron pochta, internet va boshqalar kabi zamonaviy aloqa vositalari nuqtai nazaridan yozma nutqiy muloqotning amaliy ahamiyatini hisobga olmaslik mumkin emas. Zamonaviy dunyoda yozma muloqotning roli nihoyatda yuqori. Ammo yozma faoliyat va yozma nutqni

farqlash kerak. Yozma nutq faoliyati fikrning yozma soʻzda maqsadli va ijodiy bajarilishi, yozma nutq esa yozma til belgilarida fikrni shakllantirish va shakllantirish usulidir.

Xorijiy til darslarida hali ham kam oʻqitiladigan yozuvning samarali tomoni.

Talabalarning yozma malakalari koʻpincha nutq faoliyatining boshqa turlari boʻyicha oʻrganish darajasidan ancha orqada qoladi. Maktub uch qismli tuzilish bilan tavsiflanadi: ragʻbatlantiruvchi-motivatsion, analitik-sintetik va ijro etuvchi.

Yozma nutqni oʻrgatishning maqsadi oʻquvchilarning yozma kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdan iborat boʻlib, u yozma belgilarga ega boʻlishni, yozma nutq ishining mazmuni va shaklini oʻz ichiga oladi. Yozma nutqni oʻrgatishda hal etilishi lozim boʻlgan vazifalar yozma nutqni oʻrgatish mazmunini oʻzlashtirish uchun sharoit yaratish bilan bogʻliq. Demak, yozishni oʻrgatish nutq faoliyatining boshqa turlarini nutq va oʻqish bilan oʻrgatish bilan uzviy bogʻliqdir. Yozma nutq sizga lingvistik va faktik bilimlarni tejash imkonini beradi, fikrlash uchun ishonchli vosita boʻlib xizmat qiladi, chet tilida gapirish, tinglash va oʻqishni ragʻbatlantiradi.

Chet tilini oʻrganishda oqilona foydalaniladigan yozuv nutq faoliyatining barcha turlari bilan chambarchas bogʻliqligi tufayli oʻquvchiga materialni oʻzlashtirishga, til haqidagi va til orqali olingan bilimlarni toʻplashga yordam beradi.

XULOSA

Shunday qilib, gapirganda, talabalar ma'lumotni etkazish yoki tushuntirish, ma'qullash yoki qoralash, ishontirish, isbotlash imkoniyatiga ega boʻlishlari kerak. Yozishda talabalarining oʻzlarining va boshqalarning fikrlarini tezda tuzatish qobiliyati zarur; oʻqilganidan yozish, materialni qayta ishlash; nutqning rejasini yoki tezislarni yozish. Oʻqishda oʻquvchilarning gazeta va jurnal maqolalarini, oʻrtacha murakkablikdagi badiiy asarni tez oʻqish qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Tinglash jonli muloqotda nutqni normal sur'atda tushunish qobiliyatini, shuningdek, televidenie / radio dasturlarining ma'nosini talab qilinadi.

REFERENCES:

1. Botirova A.A., Solovova E.N. Chet tillarni oʻqitish metodikasi. Murakkab kurs: darslik. - 4-nashr. - M-T.: AST-Astrel, 2020.
2. Berman I. M. (2020) Reading as a subject of education and as a psycholinguistic process. - In the book: Methods of teaching a foreign language at the university.

3. Galskova N.D. Language portfolio as a tool for assessment and self-assessment of students in the field of learning foreign languages. – M.: MIR. 2010/